

ראובן גל

מהפיכה חרדית שקטה

ה ביקורת בציבור החילוני כלפי המגזר החרדי נעשתה קולנית ביותר בזמן האחרון. כך, למשל, התפרסמה באחרונה, במהלך כנס שדרות, קריאה מפורשת לחרדים להפחית את שיעור הילודה שלהם.

הקריאה הזאת היא טעות. לא הטענה ביחס למספר, אלא עצם השמעת הטענה באזוני הציבור החרדי. היא יוצרת תוצאה הפוכה מכ- וונת המשמיעים אותה. את "בעיית החרדים" לא נפתור בכך שנכפה עליהם שינוי של אורחות חייהם. אם יגיעו לכך בעצמם - מוטב. אבל לא לציבור החילוני להטיף להם על כך. אמירות מעין אלו יוצרות אפקט הפוך ובולמות תהליכים מתפתחים, כמקום לעורר אותם. אמנם יש בעיה בציבור החרדי - דו"ח "ישראל 2028", שפורסם לפני שנתיים, הצביע על כך שדמת התעסוקה הנמוכה בקרבם היא חסם עיקרי, שימנע מישראל להיות בין 15 המדינות המובילות בעולם בעוד 20 שנה. בדו"ח העוני האחרון של המוסד לכיטוח לאומי נמצא, כי 56% מבתי האב החרדיים הם עניים. בתי האב העניים האלה יוצרים הרבה ילדים עניים נוספים.

ואולם את הבעיה הזאת יש לפתור חיצונית, באמצעות מנפים שונים ומגוונים. קריאה פטרונית ומטיפה של יועץ משרד ממשלתי זה או אחר למנהיגות הרתית - לא תעשה זאת.

בחברה החרדית בישראל מתחוללת כבר יותר מעשור מהפיכה שקטה. סיכוייה להמשיך ולהתבסס הם הערובה הטובה ביותר לשינויים שהציבור כולו מייחל להם. המהפיכה הזאת איננה רק בתחום שינוי הרגלים ורפוסים. היא נובעת, קודם כל, משינוי בהנחות היסוד שהנחו את הציבור החרדי מאז הקמת המדינה.

עם קום המדינה פנו ראשי הציבור החרדי אל דור בן גוריון והפצו צירו בו לפטור את תלמידי הישיבות משירות צבאי. השנה היתה 1948, שלוש שנים בלבד לאחר סיום מלחמת העולם השנייה והשואה. התחושה אז היתה, והעובדות אישרו אותה, שעולם היהדות החרדית, שמרכזו היה במזרח אירופה, עומד על סף כיליון. רוב חצרות הרבנים, החסידים והליטאים כאחד הושמרו בשואה. רק אור

מוצל שרד בישראל ובכמה מדכזים אחרים בעולם - בארצות הברית ובאירופה. ההנחה הבסיסית של מנהיגי הציבור החרדי אז היתה, שהדרך היחידה להפיח רוח חיים בשרידים העשנים הללו היא על ידי התגייסות טוטלית - הצי

הכלים הם מסגרות הכשרה, השכלה, תעסוקה ושירות בצה"ל ובשירות לאומי

בור החרדי כולו, בלא יוצא מן הכלל, מגויס ללימוד תורה. הגברים כולם ילמדו בישיבות, והנשים יספקו תלמידים חדשים לישיבות אלו. הגיוס הטוטלי הזה הוליד את "חברת הלומדים" החרדית, את הסדר "תורתם אומנותם" ואת המספר העצום, כ-60,000 אברכים, הנמציאים כיום בקטיגוריה זו.

נכונות המדינה לתמוך במאמץ ההצלה הזה, כפי שהיא באה ליידי ביטוי בפטור שניתן לבני הישיבות משירות בצה"ל ובתמיכות שהעניקה המדינה לישיבות ולתלמידיהן, לא רק איפשרה את הגיוס הטוטלי הזה, אלא גם נתנה לו גיבוי ולגיטימציה במשך שנים רבות. נדרשו כחמישה עשורים כדי לצאת מטראומת השואה. הציבור החרדי בישראל גדל מפחות מ-2% ב-1948 ל-9% מכלל האוכלוסייה ב-2010. כיום, 27% מילדי כיתה א' במגזר היהודי הם ילדים חרדים.

מנהיגי הציבור החרדי ורבניו מבינים כיום, שעליהם לשנות שתי הנחות יסוד. ראשית, סכנת הקיום לאוכלוסייה החרדית חלפה; שנית - לא כל הגברים בקהילה החרדית הם עילויים. והם אכן מבינים זאת. אמנם אין הם מצהידיים על כך מעל במות וגם אינם מוכנים לשמוע זאת מפי אנשים "מבחוץ", אבל ההבנה הזאת כבר קיימת בקרב מנהיגי העדה ומחלחלת אל תוך הקהילה.

את השינוי המהותי הזה יש לקבל בברכה ולקדמו בכלים, במדיניות ובשינוי מקביל גם בעמדות הציבור החילוני. הכלים הם מסגרות הכשרה, השכלה ותעסוקה וכן השירות בצה"ל ובשירות האזרחי-לאומי. כל אלה כבר פועלים בהצלחה הולכת וגדלה. המדיניות החדשה היא זו של תמריצים לחרדים המצטרפים לשוק העבודה, וגם תמריצים למעסיקים שיפתחו את דלתותיהם. השינוי המקביל מוכרח להיות בדימויים ובסטריאוטיפים הקיימים בציבור החילוני.

ר"ר גל הוא חוקר בכיר במוסד שמואל נאמן למחקר למדיניות לאומית ועומד בראש פרויקט "מפת הרכים לעידוד תעסוקת חרדים"